

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

1 Un tast de català d'Elna (1): les fórmules de salutació

Joan Bosch

InfoMigjorn, núm. 1.302, 1 de novembre del 2016

Introducció

Vaig néixer a Perpinyà l'any 1963, a la clínica «La Rossellonesa» (un nom predestinat, fa*?) i vaig tenir la sort de fer el meu primer vagit al si d'una família pagesa d'[Elna](#) que encara havia conservat ben viu el vernacle il·liberenc*. Mon pare parlava un català deliciós. Nat el 1925 en un mas a dos quilòmetres del vilatge, no havia tingut cap contacte amb la llengua francesa fins a sis anys, és a dir, fins al seu primer any d'escola. Avui, malauradament, em raca de constatar que aqueixa llengua pairal (que no era exclusiva de mon pare, sinó comuna a tots els contemporanis dels encontorns) hagi desaparegut dels carrers d'Elna i fins i tot dels llocs del departament on birbilleja encara una centella de catalanitat. I és una veritable pena que aquest patrimoni immaterial que hem deixat perdre no pugui servir més d'exemple a les joves generacions deleroses de recuperar el parlar de llurs avantpassats.

Fou arran d'aquesta trista constatació que va sorgir la idea mestra d'aquesta sèrie d'articles que avui comença a **InfoMigjorn**: mirar de fer reviscolar a les terres del nord paraules i expressions oblidades i fer descobrir a les terres del sud una altra manera ben genuïna i patrimonial de parlar català.

I dic “català” i no pas “rossellonès”, denominació reductora i esbiaixada que mai no ha fet part del nostre vocabulari. Si bé sem* conscients que parlem una variant dialectal que els estudiosos denominen “català septentrional”, entre nosaltres mai no hem dit que parlàvem “rossellonès”. Déu no'n guard! Això, són els forasters o els lingüistes moderns que ho diuen!

Com a prova, us aconselli de fer una llambregada als diccionaris, bo i prenent com a referència el *Diccionari català-valencià-balear* perquè és exempt de modernismes i castellanismes recents:

[Diccionari català-valencià-balear:](#)

rossellonès

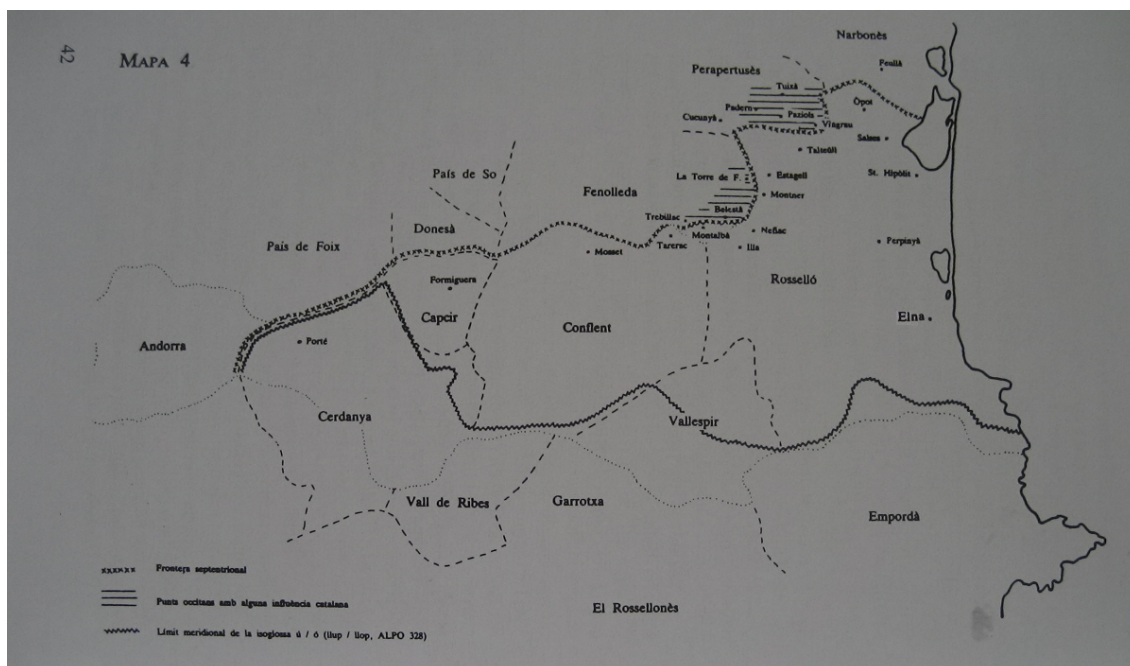
m. i f. i adj. Nadiu o propi del Rosselló.

[Gran Diccionari de la Llengua Catalana:](#)

rossellonès

- 1 *adj i m i f* Del Rosselló (Catalunya del Nord) o del rossellonès (dialecte).
- 2 *m* LING Dialecte oriental del català parlat a la Catalunya del Nord.

Per acabar aquesta introducció, també convé precisar que en els meus articles no hi trobareu mai l'estudi acurat i exhaustiu d'un tema particular, cosa que seria fora de l'abast de les meues migrades competències (recordeu-vos que vaig fer tots els estudis a l'escola francesa, en llengua francesa, que no tinc cap diploma de català i que visc i treballi tot l'any en un ambient totalment francòfon). Tampoc cap dels meus escrits no tractarà del català septentrional de manera científica com ho fa [l'excel·lent article de la Viquipèdia](#). La meua manera de procedir serà més prosaica, empírica i natural. Es basarà en la meua experiència personal, en lectures diverses i, sobretot, en converses sentides a Elna quan eri* mainatge.



El català septentrional segons Joan Veny, *Els parlars catalans (Síntesi de dialectologia)* (Palma: Moll, 2002, 13a edició), pàg. 42. [Cliqueu aquí per ampliar la carta.](#)

Avui, començarem per les salutacions.

Primera característica notable, a Elna mai no diem “hola” (interjecció d’origen àrab, manllevada al castellà). De manera informal, nosaltres, diem “salut” o “adiu” (un “adéu” que ens ve d’Occitània i que fem servir, indistintament, en arribar o en partir).

—*Adiu, Pere! Com anem?*

—*Anem fent...*

—*La setmana entrant vindràs a sopar a casa... Ara, me’n cal anar de seguit. Adu, i que tot te vagi bé.*

—*Salut i pau, amic!*

Ara, com que les llengües tendeixen a l’economia, les nostres salutacions més usuals es redueixen a “ep” i “iu” (contracció d’*adiu*) en la parla col·loquial. Habitualment, són els homes que diuen “ep” i les dones que diuen “iu”.

—*Iu! Som la Fina! Te destorbis pas... Te deixi el vestit que m’havies demanat darrere la porta i me’n vaig rabent que el meu home m’espera...*

En el registre formal, tenim el “Déu vos guard”, principalment quan dues persones es troben, i el “Porteu-vos-hi bé” quan s’acomiadem. “Porteu-vos-hi bé” és, també, la fórmula de comiat convencional que posem al peu d’una lletra.

Benvolgut company,

T’escric, avui, per te donar noves del país.

...

Porta-t’hi bé,

Marc

Una altra expressió de comiat que fem servir en un quadre formal és “endéu-siau” (equivalent estricta d’“adéu-siau”). Ara, li podem rebaixar el nivell afegint-hi “i la companyia” (al·ludint a la companyia dels àngels) quan l’adreçem a amics o companys.

Brava gent, aviat nos tornarem a veure! Endéu-siau i la companyia!

Aquesta mateixa expressió, també, la podem fer servir quan lamentem alguna pèrdua o la fi d’alguna cosa. Mes, en aquest cas, en tenim una altra de més popular: “Adu Feliu!” (l’expressió completa és: “Adu Feliu! Si tornes pas, escriu!”).

Adu Feliu! Les vacances són acabades!

Segona característica notable, a Elna mai no diem “bona tarda”, “bones tardes” o “bones”. Tot això són castellanades incontestables. Nosaltres diem “bon dia” quan encertem* una persona per primera vegada en el dia i “bona nit” quan ens acomiadem i que fa nit o quan, tot simplement, anem a dormir.

—*Se me clouen les parpelles. Bona nit a tothom, me’n vaig a jaure.*

Ara, no podem dir “bon dia” o “adiu” a un parent més d’un cop al dia. Quan tornem a casa, anunciem la nostra arribada amb un “Arribem!” i la nostra partida amb un “Aré!”.

—*Aré, mamà! Me’n vaig a escola.*

Tercera característica notable, a Elna, quan ens volem assabentar de l’estat de salut del nostre interlocutor, mai no li diem “Què tal?” que és la manera castellana de fer-ho. Nosaltres li demanem “Com vas?”, “Com anem?” o més simpàticament “Com va la bota?”, a la qual cosa podem respondre de manera irònica: “Millor que l’espardenya”, “Millor que la sabata” o “Fins a mitja pota”, si volem mantenir la rima.

—*Ep! Andreu, fa temps que t’haví pas vist? Com va la bota?*

—*Home! Millor que l’espardenya!*

—*I bé, me fa pler de veure que tot rutlla de primera... Aré! Me cal afanyar que se fa tard i vol ploure!*

—*Adiu, manyac! Fes un potó a la teua germana.*

Quarta característica notable, a Elna, quan saludem una persona, mai no li “donem la mà” ni tampoc li “estrenyem la mà”. Nosaltres, en senyal d’amistat, li “toquem la mà” i prou.

Abans que no comenci el banquet, el novi va tocar la mà a tots els convidats.*

Glossari



som	Conjugació del verb ésser al present d’indicatiu: jo som / tu ets / ell és / nosaltres sem / vosaltres seu / ells són
fa?	oi?
il·liberenc	D’Elna. Illiberis era el nom que tenia la vila abans que l’emperador Constantí no la bategés “Helenae Castrum” en memòria de la seua mare.

eri	Verb ésser a la primera persona de l'imperfet d'indicatiu.
encertem	trobem
novi, nòvia	Variants de <i>nuvi</i> , <i>núvia</i> manllevades a l'occità <i>nòvi</i> , <i>nòvia</i> .

Sobre “bona tarda” o “bona vesprada”, vegeu els articles [“Bon dia i bona nit, però mai bona vesprada”](#), d'Eugeni S. Reig, i [“Bon dia tot el dia”](#), de Gabriel Bibiloni. Vegeu també [“Una gramàtica de truca a l'embut”](#), de Joan D. Bezsonoff, sobre la *Gramàtica del català rossellonès*, de Gemma Gómez Duran (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2016) (*El Temps*, 07/10/2016), i [“D'Òpol a Guardamar \(a la recerca del català genuí de Catalunya Nord\)”](#), d'Eugeni Casanova (*VilaWeb*, 19/10/2016).

Aquest article s'ha publicat al [número 1.302](#) del butlletí **InfoMigjorn**. Si voleu subscriure-us-hi, [cliqueu aquí](#).

InfoMigjorn és un butlletí setmanal que distribueix missatges informatius relacionats amb la llengua catalana.
Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php> Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat   @InfoMigjorn